

Bir mahnının böyük qəm yükü

İllər öncə bu qeydlərimi “Şuşanın dağları başı dumanlı” deyə yazmışdım

...Və belə yazmışdım: “Kiçik bir mahnının böyük qəm yükü... Ya bəlkə Şuşa bu gün düşmən əlində olduğundan o belə qəmli səslənir?! Bilmirəm... Şuşa deyəndə, nədənsə, bu mahnı yadıma düşür həmişə... “Şuşanın dağları başı dumanlı”. 100 il, 200 il öncə, ya kim bilir nə vaxt yaranan bu mahnıda niyə belə deyilir görəsən?! Uca dağların başı həmişə duman olur. Adi təbiət təsviridir, bu, yoxsa,.. Yoxsa, bu, ən xoşbəxt günlərdə qarşıdan gələn dərdi, bəlanı duyanların həyəcan təbidir...

Bu mahnı yenə qulağımda səslənir Şuşa adı gələndə... Və mənə Şuşanın əvəzolunmaz təbiətini, xoş günlərini yox, müharibənin bu yerlərə gətirdiyi bəlanı, səngimək bilməyən döyüşləri, çarəsiz qaldığımız çətin günləri xatırladır. Əslində, xatırlanması çox şey var... Cıdır düzü, İsa bulağı, Xan bağı, Xan əminin səsi, Azərbaycanımızın xanlara, bəylərə layiq bir guşəsi. Və nədənsə, daha çox bulaq üstə gəzib-dolaşan sarışın turist qızlar, bir də nə vaxtsa bu yerləri eyş-işrət, istirahət ünvanı bilən tosun əmilər, dayılar yadıma düşür...

Daha çox da yada düşən, bir vaxtlar elə Şuşanın başının üstünü alan dumanı qovmaqçün işlədilər, “alınmaz qala”nın çətin günlərində isə onun müdafiəçilərinin silahına çevrilən buluddağlardan toplar olur. Mən hələ Şuşada olmamışam, Şuşanın qayım-qədim sakinləri ora köçməyə qədər ora getmək istəmədim. Mən Şuşanın da, Qarabağın da ağır günlərini yaşayan, çarəsiz, köməksiz qaldığımız o günləri görən bir azərbaycanlı, hərbi jurnalist kimi ancaq şuşalılarını 1992-ci ildə olduğu kimi öz yurdunda, evində, ocağında görmək istəyirəm...

Vaxt, zaman dayanmalı idi Şuşa alınan gün. Əslində, daxili və xarici xəyanətlərin qarşısında təkləndiyimiz, gücsüz qaldığımız o vaxtlar zaman bizə işləmədi, elə dayandı da... Bizsə getdik... Və indi geri qayıtmışıq, Şuşadayıq... Düz 30 il sonra geri döndük.

Hələlikse, xəyalən geriye, 1992-ci ilin bu gününə dönək... Şuşa daxili xəyanətlərin ucbatından güdaza getdi. Ordu idarə olunmadı. Səfərbər olan qüvvələr ayrı-ayrı fərdlərin və bəzən də araya girən, işimizə əngəl törədən düşmən qüvvələrinə baş tutan diversiyaların güdazına getdi. Bir sözlə, o zaman Şuşa təslim edildi...

Bu yazdıqlarım, Ali Baş Komandan, Respublika Prezidenti İlham Əliyevin 30 il sonra düşünülən hərbi-siyasi taktikası ilə işğalda olan ərazilərimizi, xüsusilə, mədəniyyət mərkəzimiz olan Şuşanı azad etməsi ilə, əslində, illərlə əvvəl içimizdəki xəyanətkarlıqları ortaya çıxardı. İndi illərlə susan beynəlxalq təşkilatlar, ikiüzlü qonşu dövlətlər hərəkətə keçiblər. Onlara tarixi xatırlatmağa ciddi ehtiyac duyduğum yazımın bu yerində...

1992-ci il mayın 8-nə keçən gecə erməni birləşmələrinin irimiqyaslı əməliyyatı nəticəsində Şuşa

şəhəri işğal olunub. Əməliyyat şəhərin intensiv şəkildə artilleriya atəsinə tutulması ilə başlayaraq, səhər saat 6-ya kimi davam edib. Bundan sonra düşmənin çoxsaylı canlı qüvvəsi üç tərəfdən Şuşaya hücum edib. Hücum Rusiyanın erməniləri dəstəkləyən 366-cı alayının himayəsi altında həyata keçirilib. Bu alayın zirehli texnikalarının Şuşa istiqamətində marşla hərəkəti çox zəif, bəzi hallarda yalnız kiçik çaplı atıcı silahlarla silahlanan qüvvələrimizi çaş-baş saldı və Şuşa yüngül müqavimətlər istisna olmaqla, asanlıqla ələ keçirildi.

Çoxsaylı erməni və rus qüvvələrinə çox az sayda Azərbaycan döyüşçüsü müqavimət göstərirdi. Azlıqda olan Azərbaycan əsgərləri son ana qədər döyüşərək kömək gözləyirdilər. 10 saatdan artıq davam edən döyüşdə 1860 əsgərimiz yaralandı, 480-i həlak oldu. Şuşanın düşmən əlinə keçməsi ilə 22 min nəfər öz yurdundan didərgin düşdü. Əsir götürülmüş 68 soydaşımızın taleyi barədə bu günə qədər məlumat yoxdur. Yayılan məlumatlara görə, Şuşanın işğalı əməliyyatını keçmiş sovet polkovniki Arkadi Ter-Tadevosyan hazırlayıb. Əslində, ermənilər şəhərin işğalı ilə bağlı nə elə bir ağıllı əməliyyat-döyüş planı cızıblar, nə də ki, böyük zəhmət sərf ediblər. Onlar sadəcə Şuşadakı “alınmaz qala işğal olunma bilməz” arxayınçılığından və təşkilatsızlıq amilindən məqamında istifadə edərək, 366-cı alayın himayəsi altında böyük qüvvə ilə qəfil hücumu keçib çaxnaşma yaradaraq, qüvvələrimizə müdafiə

olunmaq şansı belə qoymayaraq, küçə döyüşlərində itki versələr belə, öz məqsədlərinə nail ola biliblər.

Qüvvələri səfərbər edib möhkəmlənməyə macal tapmayan özünümüdafiə qüvvələrimiz və ordumuzun bölmələri şəhəri tərk ediblər.

kursu aparsa, şəhər qaytarıla bilər. 1992-ci il mayın 14-də hakimiyyətə qayıdan prezident Ayaz Mütəllibov Şuşanın işğalını “hərbi dövrün şıltaqlığı” adlandırmışdı və şəhərin azad olunacağına işarə etmişdi. Lakin bir sutkadan da az vaxtda A.Mütəllibov devrildi... İndi nə Mütəllibov var, nə Elçibey, nə də ki, Heydər Əliyev... İndi Azərbaycanın xarici siyasətini Heydər Əliyevin yolu ilə gedib davam etdirən, geniş dünyagörüşə, siyasi çəkiyə malik, dostu, düşməni tanıyan bir Prezidenti var.

Vaxtilə ermənilər Azərbaycanın işğal altında olan Şuşa şəhərində təsviri sənət muzeyi açmaq fikrinə düşmüşdülər. O vaxtlar “Armenia Today” saytının verdiyi məlumata görə, separatçı Dağlıq Qarabağ Respublikasının “prezident”i bununla bağlı geoloq və sənətdünaşları qəbul etmişdi.

Ermənilər Şuşanı işğal etsələr də, “abadlaşdırma” bilmədilər. Bunu Azərbaycan Prezidenti Şuşanın azad olunmasından bir ay sonra etdi. Separatçıların Azərbaycanın mədəniyyət və musiqi beşiyi olan qədim paytaxtımızda “Shushi Grand Hotel” tikmək istədiyi yerdə indi bizim “Xarıbülbul” çiçəklənir. Terrorçu və separatçı ermənilər tikmək istedikləri bu mehmanxananın qondarma “DQR”-in paytaxtının bir rəmzi olacağını düşündülər. Amma separatçıların heç biri düşünmürdü ki, Şuşa mütləq “Dağlıq Qarabağ Respublikası”nın paytaxtı separatçıların Stepanakert adlandırdıqları Xankəndi isə onlar üçün müvəqqəti sığınacaq olacaq. Yeri gəlmişkən, illərlə Azərbaycanın işğal altında olan torpaqlarının geri qaytarılması məsələsində aparılan müxtəlif formatlı danışıqlarda Şuşanın adı belə çəkilmirdi. Necə ki, ermənilər Şuşa və ümumən Dağlıq Qarabağla bağlı tutduqları mövqedən geri çəkilmirdi.

Şuşanı qaytardıq! Dərdimizi, nifrətimizi, həsrətimizi süngüyə çevirib düşmən üstünə getdik və cəngavər oğulların gücü hesabına Şuşanı azad etdik!!! Zamanında bir veriləndə sağollaşarkən də belə demişdim: “...Gün gələcək bu gün işğal gününü qeyd etdiyimiz Şuşa da, düşmən əlində qalan digər ərazilərimiz də azad olunacaq. Çünki bu gün əli tətikdə, ürəyi o yerlərdə olan yüzlərlə döyüşçümüz var. Azərbaycanımızı bütöv, torpaqlarımızı azad görmək arzusu ilə salamət qalın!”

O mübarək gün gəldi. O təbrik arzumuz çin oldu! Gözün aydın, VƏTƏN! Yolumuz Vətənin bütövlüyünə aparır. Çünki bu gün yenə də əli tətikdə, ürəyi o yerlərdə olan yüzlərlə döyüşçümüz var. Azərbaycanımızı bütöv, torpaqlarımızı azad görmək arzumuz çin olar, inşaallah!

Rahib QƏRİB,
hərbi jurnalist